

Sántha József

Öreg színész, bekötött fejvel

(Tréfa két felvonásban)

1. jelenet

Öreg színész:

Az én legnagyobb bajom: A baj. Hányféle baj?

Tengernyi-baj. Annyiféle, amit csak elgondolhatok.

A baj-léptek egymásba érnek.

Szilárdra tapossák a vizenyős talajt.

Noszogattak, szólongattak,

hogy jöjjenek már ki végre,

mint csiga a csigaházból,

az én kedves közönségem vár.

De én öregecske, a sok szövegtanulásban,

modorosságban megkopott ripacs halk sóhaja vagyok.

Egy összedrótózott tekintet.

Aki rám néz már nem is engem lát a színpadon.

Régebbi szerepek másnapos alteregója vagyok.

Egy agyonkínzott ár-apály, aki kitölti az üres mélyedéseket,

aztán nyomtalanul visszatódul önmaga hiányába.
Kihunyt vulkán furcsán megvakult kövekkel.
Egy temetőnyi harctéren maradt üres arc,
sok mozdulat, amelyik rengeteg sebet ejtett.
Szem nem maradna szárazon, ha elmondanám,
hogymit is gondolok magamról.
Sunyi bölcsesség utóíze a számban,
ha időnek előtte távozom.
De nem vagyok futamodó magyar, se olyan,
akinek a napi kétszeri tréning meg se kottyán.
Legfeljebb egy ideig együtt nyaljuk majd a sót.
Mint látszik, öreg színész vagyok, bekötött fejjel.
A lelkem költöző madár, sok üres hólyagnak kölcsönöztem ki.
Olyan, mintha öntőforma lennék,
Duchamp, aki összevár egy száját,
hogycsókra csücsörítse, és az üvegviszaváltóba
vigye, mint egy sok használatból felhevült valamit.
Aki külső alakot ad a sokféle meghittségnek.
Egy keverő edény, amelyikben túl korán megkötött a gipsz,
és most csak magát mutathatja.
Ha nem én lennék én,
akkor másféle elképzeléssel távozhatnának a nézők.
Milyen is hát egy öreg színész, bekötött fejjel,
aki állandóan csak hazavágyik.

Mert a nézők fejében sokféle skatulya van.
És én is ott ülök ezekben a skatulyákban.
Sok száz szerep után még mi maradt meg az egómból.
Ha koncentrálnék, elmondhatnám valóban ezt is.
De nekem mindig csak kötött szövegem van.
Bár nem vagyok biztos benne, hogy nem értenek majd félre.
Sok megunt kacat, amit egy padlás rejthet.
Sok kis figura észrevétlen sziluettje. Lenin és Sztálin,
amint illedelmesen egymás mellett fekszenek a Mauzóleumban.
S aztán a súlyosabb, markánsabb szerepek.
Ilyenkor felordít bennem egy oroszlán.
Ki lesz majd a szöghajú király gyilkosa.
Mit kell tennie a fiúnak, hogy az igazi cinkosok higgyenek neki.
De hamar süllyedni kezd a súlyokkal teli bárka.
Sok kimódolt kijelentés, mozdulat erodálja a főbb szerepeket.
Ilyenkor érzed, hogy lassan korhad a színpad.
A színész talpa alatt beszakad a jég.
És enyhe doh-illat árad szét a levegőben,
ha lobbal rángatni kezdi hüvelybe ragadt kardját,
vagy toporog nyersen, szájával vicsorítva.
Mint akinek minden gondolatja végső.
De itt gyorsan álljunk is meg.
Hisz öreg színész vagyok, aki rég eljátszta a szerepét.
Öreg színész, igen, bekötött fejjel,

aki rég nem hisz már a művészetében.

Megcselekedte mindig, amit játszania kellett.

De megunta rég kisdéd játékait.

És most azért jött ki a nézőihez,

hogyan elmerengjen a darabok és a művészete múlandóságán.

Az időre terelje a figyelmet,

amelyik ebbe a légtérbe dermedt.

Beszorult a végtelenség nyitva felejtett kapuján.

S ki sem lehet onnan rángatni többé,

amíg a műviség kenetjében mártanak meg minden szót.

Nem lehet kimondani többé e deszkákról semmi értelmeset.

Csak morzsolgatni lehet, és furcsán elcsalni minden mondatot.

Amíg eme ép eszűek emelte piramis tetején ott feszeng

a bezzeg tehén felszentelt feje.

Amíg a hullákat ki nem söprik,

és e sok itt időző pohos szellem holt tetemét.

Addig csak üres szóra, fukar gondolatra nyílik az öreg színész szája.

S hiába is átkozódom, nem tárul ki a pokol kapuja,

eme sok hordalékot nem viszi magával a csöndes Duna árja.

Minden a szájamba ragad, akármennyit is beszélek.

Nem nyújt vigaszt ez a panaszáradat,

sem megnyugvást nem hoz.

Mintha csak befelé nőttek volna a levelek a száron.

Ha kevesebbet beszélek, akkor még

tovább feszül bennem az indulat.

Bár csak színész vagyok, aki mindig a mások szövegében él,
azért pontosan tudom, hogy mi is a művészet szent ostora,
amely képes arra, hogy szorultságában igazságot osszon.

S a mételyezett ország gondjait
elevenen és fájón felmutassa.

De egy szöveg ellenében mindig nehéz, hogy résen legyünk,
és az adott helyzetben megtaláljuk azt a bizonyos pillanatot,
amelyik sebet üt a hatalmasok sekélyes hamisságán,
és föltárja az igazság érnymi-keskeny vonulatát,
ahol minden panasz és fájdalom egyesül.

Mintha más dolga se lehetne egy öreg színésznek,
kötéssel a koponyáján.

Mert nem vagyok harcos, költő sem vagyok,
csak egy levitézlett önazonosság.

Olyan, amelyet az olcsó komédiák sem roncsoltak még szét.

Olyan csepűrágó, aki azt gondolja,
hogy súlyos mondandója van.

Abba is hagyhatnám, hiszen nem osztottak
lapot a legfontosabb színjátékban,
ami ebben a szépséges kishazában a szemünk előtt zajlik.

Az ember itt mindig csak másodlagos állampolgár,
ha pénz híján hatalma sincs.

Mégha színész is, csak egy szolga a szolgarengetegben,

ahol önálló véleménye nem lehet.

De mi más lenne a művészet,
mint a leggátlástalanabb igazmondás.

A szívem nem mutat félelmet, és a gondolataimat
még szabatos mondatok alakítják.

Miért ne lehetnék az, aki a színpadon kiüti a kezekből
az áldomásra emelt kupákat, és a rendező
egyből leereszti a vasfüggönyt, ha a témérdek szóból,
amit nekem írt, úgy gondolom, más következik.

A sűgő tátog, és kiint a sűgőlyukból,
és a többi szereplő dőbbenten áll,
amikor a szűszerinti szűvegemből én a mozdulataimmal
egészen másként teremtek magamnak szűnpadnyi teret,
ahol végre minden elmondható lesz.

De látom, itt mindenki nyugtalan már,
Szeretnék tudni mire is megy ki ez a játék,
amelynek rég mondtam már a szűvegét,
s mivel meg sem tanultam,
most nem azt mondom el.

A szűveg a szűveghez akként viszonyul,
amit megért maga számára a szűnész.

S akként mondja el, mintha
az ő gondolatának e percben született hasonmása lenne.
Ha nem is az igazi, nem eredeti,

mert eredeti gondolat nincs.

Csak olyan szöveg, amelyet most gondolnak el,
és ebből lesz érvényes ítélet.

Kiszállás egy mesterséges sivatagban
egy rossz helyre tartó repülőből.

Gyalog indul a messzeségbe,
ahol csalogányok szólnak, pacsirták.

Vagy nagy üresség honol; végül is minden tetthely.

A színész magányosan áll a színpadon,
és azt gondolja magáról, hogy idegenbe tévedt.

Fáradnak a nézők, és rohadnak a deszkák,
amelyeken mindig igazat mondott.

Túl sok vér omlott alá, mégha művér is
fecskendezett ki az erekből.

Túl sok könny csorgott itt el,
mégha csak mesterséges érzések csalták is ki a szemből.

Ám a láthatónál szigorúbb a valóság.

A művérnél szennyesebb a műnézők elragadtatása.

A műkönnynél mérgezőbbek azok a szemek,
amelyek pontosan tudják,

hogyan itt elsíratni semmit sem lehet.

Az üres órák, amelyekben csak csalafintaság volt.

S tudják jól, hogy minden otthonba
nem vihetni be a szent tehén színarany fejét.

A több a másnál csak sutaság lehet.
Az akarat érce csak butaságot szül.
S még annyi minden más is volt, amire rájöttem, amíg
a szerepeimbe temetkezve
a szövegek mentén vonszoltam magam.
Hogy lassan már a mondhatónál többet is mondtam,
holott még nem könnyebbültem meg.
De lassan, mondandóm fakulván,
elhagyom ezt a kétes érvényű teret.
A város szellemét feladva koslat korcsosult ideák után.
Mintha egy borhelyen tudnák jobban, merre az amarra,
s csiklandozná torkukat
a szégyenletes múlt sokféle bűnös árnya.
Nincs hiteles tanú, csak üres zsebek vannak,
s ezt az útszéli bölcsességet kell hirdetnem,
holott lenne még más mondandóm is.
Az ember örökre visszatéved
az elmondhatóság küszöbéhez,
és sose lép tovább, miért is tenné
ki magát a világ balga ítéletének.
Helyére ül le, lassan újra ősz lesz,
tél lesz, és tavasz lesz majd újra.
De a helyek felszakadnak,
az időnek tornya tagadhatatlan

újra önnönmagába omlik.

A legbiztosabb, amit se lát, se hall az ember,

s egy tökéletesen kommersz jelenetbe

beágyazott a halálunk.

Addig sem történhet más,

legjobb, ha csak várunk.

(Bonjour behoz egy széket. Öreg színész fáradtan leül.)

Melyik a jobb, ha az ember halált színlel, vagy csak alszik?

Ezek a picsegő agytollnokok, az egész népség,

és cifraság, hogy úgy mondjam.

A semmi bűvöletében élő akarnokrácia,

akik végleg saját képzetük szerint építenek egy új világot.

A tettek hajlandóságára képtelen emberek,

akik örökké csak nyálukat fröcsögve járkálnak,

mint a tollukat veszítette pávák.

Akikben a színarany tehénfej képzete

olyan eleven szellemességgel él,

mint akár a reggeli habos kakaó,

szellemileg sosem jutnak tovább annál,

hogy egységben lépkedjenek

a képtelenségeket gyűjtő mérges pók hálójába,

és vitézségük ereje megtorpan

egy író szobájából kilibbenő lúdtolltól.

Ó, édes könnyörületesség,

miért is vagyok mindig ébren,
amikor csak a képzeitem teremtette
bódultság ad nekem nyugalmat.
Miért lettem színész, ha a művi dolgokat
nem vagyok képes elviselni.
Másképpen mindent az érdemeim erejeként értékelek.
A homályos disszonanciák zenéje
tagadja meg az efféle elbutulást.
Erős vagyok az álmomban is,
és az ébredésemben még erősebb,
legalábbis meggyőzőbb,
mintha egy tollseprűvel pucolták volna tisztára
mondataim világos logikáját.
De ez már alig is bizonyíték,
inkább a kétségbeesésemből fakadó sejtelem.
Mindenki lépjen végre a tettek mezejére,
azaz fogjon egy korbácsot, egy forró vasalót,
egy mángorlót, hogy végre kiegyenesítsük
a tettek nélküli valóságot,
hogy édessé tegyük végre mindazt,
amit hagytunk magunkban elkallódni.
Ez a dolgoknak a kvintesszenciája,
az összes szerepem időből, térből kivont tanulsága.
Akárha rám legyintenének az összekócolt,

behabzolt régi szellemek.

Holott elég lenne megpöccinteni

ezt a felfújt hólyagot, aki miatt szenvednünk kell.

És elgurulna, egy másik létben

játszaná tovább kisdéd szerepét.

Ahogy rám is egy másik lét vár,

ahová örökkön hazavágyom.

Egy asszony oltalmába helyezném magam.

A zárt időt felnyitva menekülnék,

hogy ne tartsanak ebben a mesterséges

világban a halálomig fogva.

Végre hazamennék a valóságba,

ahol egyértelmű lenne újra minden.

Más kívánságom nincs.

(Bonjour behoz egy tálcán egy bomlásban lévő szamárfejet, és az oszlop tetejére helyezi.)

2. jelenet

Bonjour:

Bonjour, uram, ha szabadna kérnem,

távozna lassan e helyről?

Öreg színész:

Miért is? Hiszen, ha jól látom, ez egy köztér.

Azon belül is egy közpark, ahol gond nélkül

üldögélhet egy megfáradt ember.

Bonjour:

Meglehetősen, Uram, de az ön fején
egy jókora kötés van. Ha szabadna kérnem...

Öreg színész:

Bekötött fejjel miért is ne üldögélhetnék.
Sőt azzal együtt, vagy annak ellenére.

Bonjour:

Itt hamarosan egy ünnepélyes ceremónia
veszi kezdetét, nem mutatna jól ezzel a bekötött fejjel.
Mintha mellékelve lenne a sebhez az eszköz is,
amellyel ilyen galád módon dolgoztak a koponyáján.

Öreg színész:

Várom valakire, aki hamarosan eljön.
Egyébként pedig kicsoda ön, hogy a
pihenő emberekbe belekössön?

Bonjour:

Én már bemutatkoztam. Bonjour vagyok,
a miniszterelnök szárnysegédje.
Itt hamarosan egy ünnepélyes ceremónia
keretében avatják majd fel ezt a szobrot.

Öreg színész:

Örvendek. Én öreg színész vagyok, bekötött fejjel,
aki éppen az arájára vár. Mi rosszat követtem el?

Bonjour:

Nem mutatna jól ebben ünneplő tömegben.

Úgy néz ki, mint egy hajléktalan, akit az imént

kólintottak főbe valamely kocsmai verekedés alkalmával.

Öreg színész:

A sérülésem más természetű. Olykor megtörténhet

mindez egy szárnysegéddel, akár egy miniszterelnökkel is.

El is mehetnék, de mondtam már, az arámra várok.

Bonjour:

Nagyon sajnálom, de mintha már

a múlt héten is itt ült volna.

Nemzetbiztonsági szempontból

kényes kérdéseket vet fel az ön gyakori itt-tartózkodása.

Öreg színész:

Már akkor is az arámra vártam.

Van ilyen, hogy az ember az aráját várja.

De hiába.

Bonjour:

Megtudhatnám a kedvese nevét?

Szigorúan nemzetbiztonsági szempontból.

Öreg színész:

Az arát várom, akinek a neve Ararát.

Bonjour:

Még mindig nem értem. A kedvese helyett

miért mond mindig arát, vagy ararát.

És egyáltalán, mióta várja ezt a hölgyet?

Öreg színész:

Évek óta várom. Szokatlan dolog ez.

Egyébként arát mondtam, de a neve Ararát.

Bonjour:

Valóban szokatlan dolog. Engem is gyakran

értenek félre, ha bemutatkozom: Bonjour, mondom,

és azt hiszik, hogy jó napot kívántam.

Öreg színész:

Legalább most már érti, miért is rostokolok

évek óta ebben a parkban itt. Az arámat várom,

akit Ararát Deborahnak hívnak.

Bonjour:

Ha szabadna kérdeznem, mióta vár az arájára.

Öreg színész:

Az én legnagyobb bajom: A baj. Hányféle baj?

Tengernyi-baj. Annyiféle, amit csak elgondolhatok.

A baj-léptek egymásba érnek.

Szilárdra tapossák a vizenyős talajt.

Immár lassan harminc éve ígéri, hogy

végre eljön, s a bajok múltán majd egybekelhetünk.

Bonjour:

Irigylem önt, hitében erős, a dolgaiban nagyon szerencsétlen.

De hát ki lát az emberi lélek mélyére.

Ha hátrább húzódna a bukszusok mögé,
nem zavarná meg az ünnepséget.

Öreg színész:

(Bizalmatlanul.)

Árulja már végre el, mit keres ezen a színpadon,
ahol a búcsúelőadásom próbája tart.

Ha jól sejtem, most Zsarnay kollégának kellett volna
behoznia egy pohár pezsgőt, hogy felköszöntsön.

(Bonjour el.)

3. jelenet.

Öreg színész:

Mindig ott vagyok, ahol nem vagyok,
vagy inkább ott, ahol nem kéne lennem.

A régi színpadon, ahol lassan megöregedtem.

Egy darabban, ahol csak várok, a szerepem szerint,
az örök boldogságra, s hiszem, hogy eljön,
nem taszít el magától, ahogy meg van írva.

Csak ígéretet, és levelekkel hiteget, de sose láthatom meg
testi valójában. Ő testetlen és anyagtalan,
akár a boldogság légből szótt alakja.

Én pusztán kívánás és állhatatosság,
aki arra vár, hogy egyszer majd révbe ér.

De ki tud itt bizonyosat mondani?
Ez lám csak színpad, amely parkot mintáz.
Nem park, amelyben színpad áll.
Nem a valóság, csak annak hitvány mása.
Gyöngé parkutánczat, műfákkal tele.
Hogyan is gondolhattam, hogy erre jó majd.
Ő igazi, míg én koholt vagyok.
Csak egy deszkákon járó vak illúzió,
amelyik önmagáért sem másokért nem felelhet.
S akinek talán még vágyai sem illenek ide.
Mégis tán így lesz. Ez nem az Aranyszarv-öböl.
Óh, pedig tudhattam volna, merre kóborol a józan ész.
A megszentelt tehénből szamárfej lett.
Állagában rothadó anyag.
Olyan fricska, mit rejtegetni illik,
Mikor felgyújtják a villanyt,
és a bálteremben mindenki magához tér.

4. jelenet

(Álomszerűen, báli ruhában beszéldelegnek a vendégek, körül táncolják a szamárfejet, pusmogznak, és ámuldoznak, legyezőik mögött susterognak.)

Öreg színész:

Miféle komédia ez? Itt egy darab színpadi próbája zajlik.

Most következne a kamarazenekar.

Mintha elment volna az eszük,

szóra se tudnám bírni őket,

ki súgja meg, most mi következik?

Eszelősök mind, de hol késik Zsarnay?

5. jelenet

(A vendégek elhagyják a színpadot.)

Öreg színész:

Nem vették észre, észrevették?

Csak képzelt szárnyaikon csapongtak.

A rothadó számárfejet ők aranyborjúnak nézték.

Mikor ér el az észlelet érzékeik látóterébe?

Mikor szakítja át a valóság vágyaik édességét?

Mikor majd agyuk kezd rohadni a márványoszlopon,

édeskés bűzét megvallja-e majd a száj?

Vagy a sötét pirulát lenyelve rajongva

járják végzetükig ezt a táncot,

mit velük képes-beszéddel a Mammon

elhitetni vél.

Nem tudom. Lapozzunk.

6. jelenet

(Zsarnay be)

Öreg színész:

Lenyelte sötét anyagát a reggel.

Csak a kardok hegye maradt itt az éjből.

Az új látványhoz mégis több idő kell.

Megszokni napra nap a régi új-világot.

Mely büszkeségünket eltapossa,

és a dombokon növő palotákat

holmi diszkrét tájelemmé zsugorítja.

A tolvaj újra lábra szökken.

Folytatva a tegnapi táncot.

Máris egy új dolog a vágya tárgya.

Régi elhagyott kastélyokba lép be.

Piperkőc hadával buzgón lót-fut.

Bohócait eligazítja.

Ma mit is mondjanak majd másnak,

amit a józan ész nem tart magának.

Éli büszke napjait a léha,

mit sem törődve a nyomorékkal.

Hiszen itt nem értenek a szóból,

s lassan a szó sem ért belőlük.

Itt a bűnnek nincsen fogamatja,

mindenbe sajátjaként haraphat.

A piacon jár az úri törpe,

minden gyümölcsbe belekóstol.

Mögötte gyülevész társasága,
hajbókolva ért a szóból.
A pultok gyorsan letarolva,
minden madár lenyilazva.
Hunok vagyunk mi, büszke népség,
Egykor miénk volt itt minden.
Régi hírünket visszahozza
a módfeletti kapzsiságunk.
Gyilkoltunk is, késsel-íjjal
mindig gyönyörködve öltünk.
Az vesse ránk az első követ,
aki nem fél, sosem félt tőlünk.

Zsarnay:

(Egészen prózaián.)

Szegény barátom, nem vetted észre,
hogyan itt most egy másik darab próbája folyik.
Engem is csak utolsó pillanatban hívott be az igazgató.

6. jelenet

(Bejön a kikiáltó, tarka-barka rongyokban, utána tódul a kíváncsi tömeg.)

Kikiáltó:

Megalkottuk, s már látható. S ez így van rendjén.
Ez itt a világgyőző nagy hun vezér, a hős Attila szobra.
Fejétől egész a térdéig ér, mert így lett megálmodva,

A nagysága ezért meglepő, mert nem férhet önmagába.

Nincs anyag melyben tetten érhető létének furcsasága.

Ami a térdétől lefelé, az egy bugyli bicska.

Ez itt ő kívül-belül, le és föl a hatalmas.

S lesz még nagyobb, ha szárnya nő.

S kinyílik a bugyli bicska.

Ércnél maradandóbb e mű,

ember, ismerj magadra, hajában sosem volt tetű.

A többi abrakadabra.

A lényegünk a lényege, sztyeppék regélnek róla,

ő a világ valaha élt legkegyetlenebb uralkodója.

Barbár hordái perzselték fel egykor az egész tájat.

S gyáva népek rettegik, s e rettegés bennünk imádat.

Asszonyokból vágta ki a nyüszörgő csecsemőket.

S ami benne rettentő, az most bennünket illet.

Nagyobbat ennél képzelet, sem ember nem ismerhet.

Így lett ő baljós példaképe minden magyar embernek.

(A tömeg körbe-körbe bámulja és csodálja a rothadó szamarfejet, a Kikiáltó kicsit oldalt áll, majd a tömeggel együtt kimegy.)

7. jelenet

Öreg színész:

Fel nem foghatom, mit bámulnak ezen.

Nem értem, mit értenek ezen a révületen.

Egy rothadó, bűzlő számártetem,
se bű, se bá, se ló, se lé, ha még Attila lenne,
akkor se tudnám az okát, miért pipiskedve
csodálják, és ujjonganak, akár egy törpe lóval
a hátán görnyedezne itt, még az is méltóbb volna.

Zsarnay:

Húzódjunk félre, azt tanácsolom.
Félek, hogy a mi darabunk nem érdemes arra,
hogy méltóképpen, ötven év után
elbúcsúzzunk tőled.

Rohad az államgépezet. Túl sok itt
a huzat, úgy találom, mi hajdan művészet volt,
mára aljas propaganda, útszéli mocsok,
a színpad mára mindennek a legalja.

5. jelenet

(Bejön a három Lotyoló lányka, kezükben lotyoló üveggel. Öreg színész kimegy, iszik egy pohár fröccsöt.)

Három lotyoló lányka:

Egy lotyó, meg egy lotyó, az három lotyoló lányka,
Szent ünnepen így lotyol, mintha húsvét lenne.
Ülepük gömbölyded, sikó a mocorgás bennük.
Hervasztó és romboló a lotyoló üveg nedve.
Ettől fehérül a hó, bágyad a nagy szomorgás,
Olyan istennyila ez, ami maga a rontás.

S mi, akik vagyunk, e vad rucák, merészen előállnak,

Hogy hírnevét emeljék az Isten ostorának.

(Meglottyolják Attila emlékművét)

Fakó minden teória, csak Attila szobra tespeg.

Ha így vagyon, már pedig így vagyon,

a kiskezünk se reszket.

Bámulva népünk nagy fiát,

a tudományt is letudjuk,

A rókák is úgy gondolják,

amit fognak az a tyúkjuk.

Azon valánk, hogy férjeink a büszke hun vitézek,

amikor csak kedvük telik, egyenek lépes mézet.

Kiköszörültek a hőseink

minden történelmi csorbát

Népüket vakon vezetik,

mint vezér-ökör a csordát.

Ne nyáladdzál már vad liberál,

huncut, fogd magadra,

ha késődésben élsz, ha nem jut elég abrak.

Mi báj telin és bagatell aggatjuk magunkra,

ami a guccik és a sufnik legföltettebb darabja.

A pénzbőség sosem zavart, ugyan miért zavarna,

Ha olyan hülye a szegény, hogy önkezével adja.

(Meghajolnak és ellibbennek. Öreg színész visszajön.)

8. jelenet

Öreg színész:

Itt már erősen öregszik az idő. Hány lehet az óra?

Azt is mondhatnám, hogy megszabadítottak tőle a lotyoló lánykák, de az igazság, hogy sosem volt órám. No, végre, úgy érzem megszabadultam a rímek eszelős kényszerétől, mert nekem nem kenyerem a rímes-mézes. Egykoron se játszottam szívesen ezeket a rabrománcos micsodákat, de öregségemre csak kínoz a rím, és meggyötör a zsongás.

(Nézegeti a számárfejet.)

A három lotyoló lányka... Egy segg alul, két fánk felül, de vajon hova tűntek. A síromra vajh hoznak-e majd számártövist? És miért érzem úgy magam, mintha minden dolog üres lenne. Mert nem vagyok elég merész, hogy nagyokat merjek álmodni. Ha elég nagyokat mernék álmodni, akkor minden életnehézség, kórság, nyavalya elkerülne. A mi vidékünkön félénk a férfinépség, mert még nem álmodta át magát a túlsó partra, és szökkenni se szökken, inkább ülepedik az erő benne. Amíg nem muszáj, addig félünk.

Zsarnay:

Jó magyar agy szülte, kit nem tartottak féken.

Nekihevülve a rombolás hevében,

összehord itt mindent, naponta kápráztat,

nincsen benne semmiféle alázat.

Csak kifelé kacsintunk ebben a darabban,

hogyan férhet meg minden egyetlen-egy agyban.

Hisz a legnagyobbnak is a földig ér a lába,

Nem rebbenhet fel, mint egy légies madárraj.

9. jelenet

(Megjelenik Apróló. Körülnéz, keresgél. Szeme végül megállapodik a rothadó számárfejen.)

Apróló:

Vitézem, milyen szomorú a tekinteted, mintha csak valaki gúnyolódott volna rajtad. Ismerem ezt az öregembert, ezen a színpadon lett belőle aggastyán, mert mindig csak szomorú szerepeket játszott.

Hé, Apó, én Apróló vagyok, és Attila király szobrát keresem.

Öreg színész:

Nincs mit keresned, ha már úgy gondolod, hogy látod.

Apróló:

De ügyesen csavarod a szavaidat, pörgeted a kockát. Ha azt látom, amit nézek, akkor jó helyen vagyok?

Öreg színész:

Ha arra gondolsz, amit szeretnél, akkor bizonyára jó helyen vagy.

Apróló:

Én azt szeretném, ha egyszerű szavakkal igazítanád ki a kétségeimet. Tehát ez a hely megfelel annak a helynek, amelynek a szelleme engem idevezetett?

Öreg színész:

Ha szellem vezetett ide, akkor bizonyára megfelel neki, hogy idetévedtél.

Apróló:

Nem akarsz tehát teljes bizonyosságot adni, azt szeretném, ha örök bizonytalanságban leledzenék. Mintha Toldi Miklóst látnám a szekérodallal, mint egy kalapácsvető körbe-körbe forogni.

Vigyázz pedig jól szavadra, mert én vagyok Attila hun király lova. Nem lenne jó, ha más alá bújnék, vagy más lovagolna rajtam.

Öreg színész:

Ember, ember, ember, hát te lónak álltál?

Mit csináltak belőled, te is mit csináltál?

Nem volt elég becsületed, nem volt elég merszed,

hogy a nagyok tébolyát magadban leteperjed?

De már megint rímelek, én is beleestem.

Nem volt elég erős hitem talán az emberekben.

Apróló:

Ha értenélek is, és nem volna még késő,

tovább faragna úgyis az a véső,

amely lóvá emelt, fel a fellegekbe.

Hogy lába közé vegyen, aki nincs is egyben.

Ne ócsárolj érte, magamnak csináltam,

Én szenvedem el, hogy szoborlóvá váltam.

Még ha nem is szereztem hírt és dicsőséget,

Gazdaggá lenni, semmiképp nem szégyen.

Öreg színész:

Hát csak rajta, rajta, öregje, fiatalja,

Azé lesz a lóvé, aki megragadja.

S ha hátadat másnak ülni nem sajnálod,

Legyen ez a te legfőbb boldogságod.

(Apróló bebújik a szobor talapzatába négykézláb. Néhányat nyihaházik.)

Minő delikatesz, számárfej lovagolva,
Ha a derék fejnek legalább lába volna.
Így se rossz ez, legalább szürreális,
Egészében itt minden abnormális.
Ha majd egyszer a föld alá temetve,
rád találnak egykor, ott állsz szégyenkezve,
számárfej lovagol büszke ember hátán,
Megrökönyödnek majd ennek láttán.

Zsarnay:

Édes öreg barátom, most már láthatod, hogy mi lett a te búcsújátékból. Az ész vallott itt igazán kudarcot, és ha tovább mennénk ezen az úton, bizonyára beleszédülnénk mindketten egy szörnyűséges örvénybe. Én arra biztatlak, hogy szedelőzködjünk, és húzzuk el a csíkot innét, ahol számunkra semmiféle játéktér nem adódik, ahol az elbutulás ezer arcot öltött, és ha valaha még bízhattunk is a szellem erejében, immár a színpad valamiféle tetthellyé változott, ahol az ország felkavart mocska ülepszik le lassan.

Öreg színész:

Mintha pásztor tűz égne,
még inkább egy város,
A dolgok állása annyira homályos.
Mit akarnak itten elhíttetni vélünk?
Hogy a magyaroknak hun lenne a vérük?
Csonka-bonka néppel vánszorogva készül,
hogy a tisztességét elhazudja nekünk.
Mintha lenne tárgya ország szégyenének,
hol is apró nyájak bőgve legelésznek.

9. jelenet

(Megjelennek a méltóságok. Fegyelmezett tömbben, szigorúan az etikettnek megfelelő ruházatban.)

Azumba Bumaba:

Mi nem törekszünk erre, se arra, meg amarra.

Váltig csak a régi sebeket vakargatva,

Új dolgok felé nyúlunk megcsonkolt kezünkkel.

Mondják, hogy zsebünket tömjük tele pénzzel.

A jó dolgokhoz illik ez a nagy mohóság,

Új reménnyel telve mindez csak bohóság.

De miért is beszélünk dalba zárt szövegben,

Mikor a beszédnek nem is ez a rendje.

Mondjuk már el végre ütemtelen szavakkal,

Hogy a magyar népre felvirradt a hajnal.

Ha az ország miénk, akkor tudunk tenni,

még a rabszolgák is kétszer kapnak enni.

(Odalép az Öreg színészhez, és gyanúsan méregeti)

Nem tudom, ki engedte be ide, ahol nagyon is titkos, az egész államapparátust érintő kérdésekkel szeretnénk foglalkozni?

Öreg színész:

Én vagyok a méltóságos úr öltönye. Nadrág és zakó. Csupa külcsín vagyok, ha ezt nem téveszti szem elől, hiszen a méretében történt utóbbi évek változásai azt mutatják, hogy Ön deréktól felfelé és lefelé alaposan meghízott.

Nekiveselkedett a testi gyarapodásának, és néha már ezen a téren illetlenségnek tűnik a megjelenése. Ha jól sejtem, ön a színi igazgatónk veje.

Azumba Bumaba:

Még jó, hogy nem ránt tört. A szavaival egyáltalán nem szolgálja az egyetemes békét, sem pedig az ország helyzetében nagy súllyal végbemenő változásokat. Azon kívül, ha jól látom, nincsenek meg a hun vonásai, az orra hegyén nincsen piros pötty, ami a száj hun vadságát fent tartaná.

Bonjour:

Ugye, mondtam, uram, ez az alak el akarja rontani a mi szépen kiépített homokozónkat, amit magunknak építettünk. Hol játszódni akartunk, és annyi szépséges palotát megálmodtunk.

Azumba Bumaba:

Hát akkor ne habozzék, lője fejbe.

Oszt bonjour.

Bonjour:

Nem is tudom... otthon felejtettem a pisztolyomat. De van itt más is, Uram, én még senkit nem lőttem főbe, és fel sem akasztottam.

Azumba Bumaba:

Miért is gondolja, szárnysegéd úr, hogy nehezebb mindez, mint törbe csalni egy egeret? Megmérgezni egy városra támadó patkányhadat. Az emberek néha akkor is hajlamosak az érzelmességre, ha az érdekeik ellen van ez a fajta elvakult szentimentalizmus. Aki engem szeretne szolgálni, az igazán nem élheti át a világban történő kegyetlenségek egész pokoli bugyrát. Nekem olyan emberekre van szükségem, akik tökéletesen értik a cselekedeteim belső logikáját.

Bonjour:

Néha azonban a büntetés kissé túllő a célján, a túl korán és szükségtelenül legyilkolt áldozatokból sokszor igazi hősök lesznek. Azt nem gondolom, hogy megérdemelten, csupán csak a történelem kiszámíthatatlan logikája alapján. Annyi foltozó vargából és kerékgyártóból lett már nemzeti hős, hogy ezeknek a

történelem szélesebb sodrába emelt eseményeknek a logikáját képtelenség megérteni.

Azumba Bumaba:

Akkor csak arra kérném, hogy távolítsa el ezt a személyt az utamból, tegye hűvösre egy időre. Gondolja csak, el, mi lenne egy országból, ha mindenki a saját kívánsága, kénye-kedve szerint szólna bele az állami ügyeket érintő kérdésekbe?

Bonjour:

Talán van rá más megoldás is, hogy végleg ártalmatlanná tegyük. Mert ha elzavarjuk, úgyis csak visszajön, ha megsértjük emberi méltóságát, akkor panasszal él, úton-útfélen hirdeti a rendszer embertelenségét. De ha mélyebben megérintjük a személyiségét, akkor úgyszólván politikailag inkompetens lesz, magyarán impotens. Akkor dalolászhat a kismadár, úgysem érti senki.

Azumba Bumaba:

Monsieur Bonjour, tegye a dolgát!

(Mindannyian el, Bonjour, az Öreg színész és Zsarnay színész kivételével.)

10. jelenet

Bonjour:

Most átgondolhatja, mennyivel is tartozik nekem. Megmentettem az életét, és ahelyett, hogy kiszolgáltattam volna egy professzionális elmeműértőnek, aki aztán minden szempontból a birodalmi ízlésnek megfelelő hívet farag magából, én magamra vállaltam ezt a nehéz mesterséget. Abban a hitben, hogy megért engem, és nem csapong tovább.

Öreg színész:

Ha jól értem, valamiféle egyezséget ajánlasz, Czupor?

Bonjour:

Nevezzük annak, aminek akarod. Láthatod, hogy próbára kijelölt időd lejárt. Most egy másik darabon dolgozunk.

Öreg színész:

A színészet önmagában is egy bonyolult mesterség.

Bonjour:

Talán segít majd abban, hogy pontosabban megértsd a szerepedet.

Öreg színész:

De hát ez egy színház, most is színpadon vagyok. Ha nem vetted volna észre, éppen a búcsúelőadásom tart.

Bonjour:

Ha nem vetted volna észre, most is csak a magad örömére játszol. Elmúlt az idő, kedves barátom, amikor még az efféle önmutogatás vonzotta a nézőket.

Öreg színész:

De ott a mélyben, összezsúfolódva csak rám figyelnek.

Bonjour:

Annyi mindent képzelsz vagy álmodsz az ember, s a végén jön majd a megvilágosodás. Mintha azt gondolná, hogy mindannál, amit most átélt, létezik egy erősebb valóság.

Öreg színész:

Mint egy színdarabban annyi minden van: Álom, valóság, képzetek és víziók, amikor a szellemek játéka tart. Vagyis a valóság, az talán nem is létezik a színpadon.

Bonjour:

Az életével játszik, jól gondolja át. Akarja vagy sem ezt az utolsó lehetőséget? Azt tanácsolnám, hogy vonuljon vissza egy időre, ahol, bár éles szemek figyelik majd minden cselekedetét, ám, ha okosan játszik, akkor egy idő után már lazul

a figyelem, lassan beletörődnek, hogy állapota már nem változik. Itt aztán, bizonyos keretek között azt teheti, amire kedve szottyan, ha nem akar még továbbra is titkos terveket szőni, s ha képes a hiteles színjátékra.

Öreg színész:

Azt sem tudom, mit, sejtelmem sincs a miértről, eddig soha nem tévedtem el, tudtam, mi a valóság, és meddig tart a színpad. Most azonban olyan játékba taszítanak, amelynek nem értem a szabályait. Azzal riogatnak, hogy az életem függ tőle, és hogy mit szeretnék, azt nem én döntöm el.

Bonjour:

Bizonyos feltételezések szerint a butaság elszigetelt, legalábbis jól érzi magát, ha nyugalomban tenyészik. Ezzel szemben az okosság nyugtalan, és folytonos támadás a butaság ellen, sőt semmi más célja sincs, minthogy mindezt leleplezze. Ha úgy tekintem, a butaság önmagában is jól elvan, de az okosságnak szüntelenül szüksége van a butaságra a maga megképződött mozgékonyága miatt. A butaságot elég megetetni, újabb és újabb nyerseséggel táplálni, ellentétben az okossággal, amelyet szüntelenül meg kell fékezni, hogy ne legyen a butaság legfőbb kiszipolyozója, amelyik képes ezeknek a szerény struktúráknak az azonnali lebontására. A butaság a taktika révén tartható fent, az okosság viszont az agresszivitásánál fogva veszélyes. Adódik a kérdés, mi is a legjobb és előrevivő elmélet, amelyik képes a két tényezőt életben tartani, hogy egyik se szenvedjen el végzetes, helyrehozhatatlan sérülést. Ebben kellene az ön segítsége, hiszen sokszor a butaság csupán korlátoltság, az okosság pedig a világra való nyitottság, egy széles sáv az emberi tudást tekintve. Ám mindkettő egyformán szükségszerű egy közösség harmonikus együttélése szempontjából.

Öreg színész:

Azt mondja, nem vagyok a színpadon, s hogy mindez nem a búcsúelőadás. Mégis olyan megalkuvásra, a jellememmel ellentétes hazugságra csábít, amelyről csak egy idétlen szerep jut az eszembe. Mint azok a figurák, akik a jellemükből következően képtelenek arra, hogy az igazságot felmutassák.

Bonjour:

Én csak annyit szeretnék kérni öntől, hogy időlegesen játssza el a buta ember szerepét. Miként lehet annyira tapintatlan, képtelen érezni, hogy mindkét jellemre egyformán szüksége van egy tudatosan építkező közösségnek. El lehet taposni a butákat, a szegényeket, ugyanígy meg lehet semmisíteni az okosokat, a mindenféle címmel rendelkező előkelőket. De nem az lenne-e a társadalom feladata, hogy ezek a különböző emberek egy bizonyos ideológia szellemében képesek legyenek az együtt-élésre?

Öreg színész:

Mit szeretne tőlem? Holott még mindig a színpadon vagyok.

Bonjour:

Ne akarjon érdekeket, akár a saját érdekét képviselni. Legyen végre az, amire a hatalom a legbüszkébb, hogy csak a közösség egybehangzó véleményét erkölcsös képviselni, s hogy lemond a szüntelenül másokat megbélyegző ítéletéről. Hogy lényegében semmilyen joga nincs, ami nem azt jelenti, hogy meg lenne fosztva mindettől, csupán annyit, hogy önként mond le róla, és egy közösségnek adományozza a jogait, mint beteg fecske a farka tollát. Széthinti a jogait, mint a pék a kelt tészta alá szórja szét a lisztet. Nem irigykedik másokra, akik nála tehetősebbek, a szerencsét nem tekinti bűnesetnek, a hatalmasok régióiban nem érintett, tudja, hogy e világon minden csak a köz javára történhet...

Öreg színész:

Ennyi mindent nem hazudhatok, hiszen itt vagyok a színpadon, és a közönségem szüntelenül néz engem. És szüntelenül megítél engem, és tudja az én legkedvesebb közönségem, hogy soha nem hazudtam, nem voltam hamis.

Bonjour:

Tévedéseinket belátni sohasem késő, mi jól tudjuk mindezt, azért is vagyunk néha megengedhetőnél is kegyesebbek. Nézzen csak le a nézőtérre, ugyan kik ülnek ott, és miféle bizonyossággal bír, hogy majd ezek ott lent rajongani fognak az eszméiért.

(A nézőtérén gyenge fény dereng. az Öreg színész egyre lemondóbban pásztázza a sötétséget.)

Öreg színész:

Csupa élettelen báb, hallani, érteni képtelen kitömött bőrtömlő. Mintha csak egy lisztes molnár zsákjait rakosgatták volna a székekre. Az én kedves közönségem, akiknek évtizedeken át minden tehetségemet felmutattam. A vászonra festett mosolygásuk mélyen megaláz. Nem, Uram, ez valóban nem nézőtér, csupán egy panoptikum, egy agyatlan tömeg, akiknek lelke a semmibe bámulva legelész, annak reménye nélkül, hogy a szavaimat értenék, és érteném ezeknek a fűrészporral töltött báboknak egyetlen gesztusát. És ha jól látom, itt ül az egész ország.

Bonjour:

Legyen hát szerény, fogadja meg egy bölcs ember tanácsait. Ne akarjon itt eszmékről társalogni, sem pedig lukat ütni a csillagokkal díszített égi lepedőn. Minden nagyszerűen be van határolva, és ahova a jóságos hatalom karja el nem ér, ott csak szemfényvesztők, megszállottak mozgolódnak. A világ olyan, amelyet az emberek a maguk kényelmére elfogadtak, és nem engednek téveszméikből. Sokkal jobb egy közös hazugság, mint egy megrögzött világjobbítók által széttépett, erejében teljesen megroggyant világ.

Támaszkodjék rám, én majd a saját világába vezetem, mint egykor Antigoné vezette az öreg és vak Oidipuszt, amikor már kitejesedett bűneinek súlyos lajstroma, s minden következménye világossá vált. És úgy gondolta, nincs többé saját létezéséhez joga, sem pedig olyan hely, amely még elfogadná izzóan pusztító tetteit. Induljunk, Uram!

11. jelenet

(Bejön a direktor, körbenéz.)

Direktor:

Látom, belátta végre, hogy ez a búcsúelőadás nem való a nagyszínpadra. Szó se róla, pompás kis darab. De talán túlságosan az elvont eszmék nyomába szegődött. Vessző és virgács. Haha! Azt szeretném, ha a közönség a maga

természetes eszével látná át, hogy mit szeretnénk, és ez nem pusztán esztétikai probléma, sem nem dramaturgiai probléma, mindaz olyan, amit a józan, a praktikus elme kíván. Ami nagyobb távlatokat nyit egy sokféle tragédiával sújtott nemzet életében. Miközben persze teljes szívemből amondó vagyok, hogy a darab színvonala páratlan tálentumról tanúskodik, s így helyet adok neki az újonnan megnyitott kriptá-színházban, ahol éppen a darab meghittsége okán jobban érvényesül majd az a személyes mondandó, amit élete összegzéseként, bátor szívvel mondani szeretne. Vessző és korbács, haha! Ígérem, régi csodálójaként, minden támogatást megadok mindehhez.

(Bonjour lassan kivezeti a színről a jelenlétében elbizonytalanodott Öreg színészt.)

2. felvonás

1. jelenet

Öreg színész:

Azok az emberek, akik megállnak az ablakom alatt,
s szeretnének valamit megtudni rólam. Poroszkálnak.

Heves, olykor térdig érő esőzések után...

Ha néha sétálni támad kedvem...

Mint egy idegen, magának is távoli figura.

Félig a nyomomban, olykor mellettem.

Örökké csak párhuzamos utakon.

Mintha nem létezne barátság, vagy vonzalom

az emberek között. Beszéd-visszhangok legalábbis.

Gombostűre tűzve lépegetnek.
Ki-kihagynak, elvétenek valamit.
Mások, mintha a kitaposott cipőiket mutogatnák.
Azok, akik tényleg hazamennek a valóságba.
Búcsúznak el. Búcsúznak tőlem.
A legkisebb távolságra. Merengenek ezen.
Merengenek magukban. Aztán könnyedén
tovalépnek. A lámpájukat sosem oltják le.
Legyek én szellemi kísérő az útjukon.
Míg én is távolodom tőlük félig olykor.
Később az ösvényen rám köszönnek.
Rézsútosan, mint aki félálomban visszapillant.
Mindközönségesen a gondolatuk hiányát lehelik rám.
A kocsúton messze gyalog. Aztán a szünetben újra,
a színpadon. Mintha megerőltető lenne
hallgatni őket. Mást sem tudnak, csak velem jönni.
Merengeni mellettem. Együtt érezni magukkal.
Arcomra illesztik a kétségbeesésüket.
A kéz bizalmatlan minden ismeretlennel szemben.
Mintha szemem lenne a szemüvegem, de nem látok vele.
A másik, aki maradt még, csak félig süket.
Őt nem én takarom be. Ő szeret egyedül is takarózni.
Lámpaoltás után, összegyűródött selymekben.
A lányok hallgatása... Később az asszonyoké.

Nem kellene bevárnom, amíg az egész ország hallgat?

Mintha rácsapna a vállamra, de gyorsan tovább megy.

Az illegalitásban töltött félórák.

Sírások az éjszaka mélyén, az éjszaka gödreiben.

Míg én a bukóablak mögött ülök, azok az emberek,

akik harangoznak, távolról nem hallhatják.

A tapsrend közös. Az egyik ló lába időnként

láthatóvá válik a sarkon túl. Jegyzetelnek szüntelenül.

Egy ember az, aki ide szeretne befordulni.

De egy életerős fonákkal végleg lehalkítják.

2. jelenet

(Bonjour fekszik egy ágyon, felgyújtja az éjjeli lámpát. Öreg színész nem veszi észre.)

Öreg színész:

Még harsonás koromban gyakran, amikor...

Megfújtam a kürtöt, ezzel kapcsolatban.

Úgy éreztem, mintha más mesélné el, holott

valóban az én szájamban voltak a szavak, hogy átérezzem.

Mintha megtörtént volna velem egyszer...

A hely, ahol nem értem el. S nem mutattam semmire...

A mondat, amelyet képtelen voltam kimondani.

Ami azóta minden nap megtörténik:

A dolgok kimondhatatlan lassúsága.

Még látod, amit már rég elfelejtettél.

Időszámítás előtt, időszámítás után, időszámítás közben.

A kiűzetés mint egy fésű, amely áthatol a koponyádon,
szétszálazza a gondolataidat.

S aztán még tovább mozdul. Valaki helyette
megáll. Ugyanígy bármit megcselekedne.

Mögötted a lassúságodat utánozzák,
mégis gyakran megelőznek.

Őszi csendes esők elerednek. Ha mindened látszik.

Vér a köveken. Kártyavárac. Ma már nincsenek
köpőcsészék a várótermekben.

Ahol mindig olyan sokáig nem történik semmi.

Bonjour:

Mit rikácsol az én szobámban?

Egyáltalán, hogy kerül ide?

Kiveri az álmot a szememből.

Maga mögül egy szerző hiányzik,

Aki rendesen megírná a szövegét.

Öreg színész:

Ez az én búcsúelőadásom, ha tetszik, a búcsúszimfóniám. Most jól kell állnom magamért. Ez az az a hely, ahol a fél életemet mindig a mások kegyeit lesve eltöltöttem.

Bonjour:

(Gúnyolódva.)

Ez az én poharacskám, az az én tányérom, ez az én fekhelyem, a világnézetem... Csodálkozik, hogy a kalapjából nem ugrik ki a nyúl.

Öreg színész:

Azt hittem, csak álmodtam magát. Most itt állok a szobájában megzavarodott fejjel. Csonka világomba, úgy tűnik, már örökös bejárása van. Kitapostad magadnak ezt a szerepet, Czupor. Pedig más úton-módon is képes lehettél volna. Nem ilyen talpnyaló, aki csak arra büszke, hogy szétdúlta a kertet, letarolta, amit egy nemzedék egykor még homályos sejtésként magáénak érzett.

Bonjour:

Majd azt mondják, hogy elfoglaltuk a színházat, jól ismerem ezt a nótát, beleírtunk a könyveikbe, lassan azzal vádolnak bennünket, hogy mi diktáljuk szóról szóra a szövegeiket is. Látod, barátom, még az én lakomból is színpadot csináltál, és én hagytam, milyen mélyre hatolt a lelkiismeretem.

Öreg színész:

Nem, nem az elején, a végén kezdődik minden. Amikor már kihaltak a dolgok. Nincsenek személyes emlékek, valaki átveszi a stafétabotot. Mint egy talált tárgyat visszaviszi a cél előtt még a rajtkőhöz. Addigra elfelejtődött már a versenyszellem. Addigra öreg emberek poroszkálnak a futópályán keresztbe-kasul. Nem csak hogy győzelemre, de még a célba érésre sincs esélyük többé. Örökké meghiúsítottan toporognak a startpisztoly dördülésére várva.

Bonjour:

Úgy látom, jó úton halad, hogy megőrizze az intimitását.

Csak így tovább, barátom, és lassan elévül az ügye.

Öreg színész:

Elévülnek az ügyek, amelyeket csak a csöndes éj

talányos homálya érlel. A bátrak gúnyruhákban lépkednek.

Hogyan is kockáznék, amikor a kockázat már semennyi.

Így némileg egyszerűbben mondhatom el, amikor igazából nincsenek is kockák. Semmi szertelenség nem érinti elmém. Csupa letakart nyugalom vagyok.

Az ég fedele borul rám, s én alatta, egy megfáradt alattvaló.

Bonjour:

Néha mintha mégis csak nyitogatna valamilyen zsebébe felejtett bicskát, így mesélik nekem.

Öreg színész:

Ez talán még mindig a búcsúelőadás.

Adják-veszik kézről-kézbe a gondolataimat.

Úgy sziporkázom, mintha nem tudnám, moha növi be majd a szavaim értelmét, s hogy errefelé nem lesz tavasz soha többé, ez némi bátorságra vall.

Bonjour:

Szegény barátom, így megcsalatra, és szellemében fogyatkozva, nem látja át, hogy csak hallókészülékeknek beszél.

A bomlottsága már-már kibiztosított fegyver, amellyel célzottan igyekszik mást is beavatni titkos terveibe, és óvásom ellenére túl nagy ez a szókincs.

Öreg színész:

Ez a hely is megelőzött már, régi csontok nyomai a tűzhely hamujában semmit sem árulnak el.

A valós dolgoktól kell-e félned, vagy a váratlanoktól?

Hogy maradni érdemes-e, vagy elutazni innen?

Sehol egy szakadt fedelű, érvénytelen menetrend.

Bonjour:

Bizonyos kérdésekről hegymenetben,
másokról lefele tartva érdemes értekezni.

Amit az út mellett találsz, azok közvetítik
az elődök járáshibáit.

Öreg színész:

Mintha a malom kövei préselnének össze a lisztből
újra egész búzaszemeket,
mintha a földről felhulló rothadó gyümölcs
fakasztana újra hajtásokat, növesztene bimbókat
és virágokat, és mindig másik irányban járnának,
amikor magukkal kézen fogva sétálgatnak.

Bonjour:

Ez már veszélyes beszéd, gondolja csak újra át.
Amíg minden eszélyesen zajlik a zárt körökben,
és nem tévednek el a hírnökök,
addig lehetséges az egység és az értelem,
s ha már minden ellentétes lesz magával is,
nem tudni, hol van, a föld felett, vagy már a föld alatt.

Öreg színész:

Egy túl sok gondolattal teli száj nem mond értelmeset.
Ám ha beszél, azt szeretné tudni, miből lesznek itt a

virágba borulások, ha nem volt természet,
úgyszólván nem volt semmi. A nyelv megakad,
a lenyelt szavak vároznak, hogy az őket kiötlő
semmibe visszatérjenek.

Bonjour:

Jönnek mennek ezek a hírvivők, ahogy
mindannyian hírhozók is vagyunk.

Még ha nem is tudunk róla, egyre csak
sokasítjuk a mások tapasztalatát,
megfontolni való a hallgatásunk is.

Aztán, ha a sok egybenyíló száj összeér,
akkor kitárul a valóság, mint egy persely,
és a képességes emberek megindulnak
az őrizetlenül hagyott eszmék értésére.

3. jelenet

(Bejön a kikiáltó, mögötte lépked a színes csoport.)

Kikiáltó:

Íme az akadályok, a szögesdrótok,
amelyek nem engedik magukhoz mindazt,
ami a lélek nemességére és belső szabadságára
veti indulatuktól túlfűtött csodás zavarát.

Kis zárványok egy nemzet életében, ám az emberiség
számára ők az igazi kerékkötők, amelyekből
egy is sok, hogy az egészséges önbecsülést

zavartalanul megélhessük.

Ők azok, akik hullámsírba temetkeznek, és
álarcokat öltve nehezményezik a világokon átívelő
hitünket. A szellem egyetemes méltóságát.

Bonjour:

Eltemetni semmiféle jó szándékot nem szabad.

Ők megbűnhődtek már érte, hogy valaha annyiféle
eszme bűvöletében nem érezték a boldog középet.

Nem áldoztak méltósággal az aranyborjú szentségének.

Nézzünk azonban mindig magunkba is.

Földarálva, összetörve régi hitvallásukat,

most már szelíden tekintenek a jövőbe.

S még akkor nem beszéltem féltett titkukról,

amelynek egyetlen célja, hogy hírnevünket

a maguk módján emeljék a hiszékenységük magasába.

Hiszen jól tudhatják, hogy a mi bölcsességünk

koránt sem válik a saját törvényeik díszévé.

Kikiáltó:

Ó mennyi fölösleget is cipelhet magában a lélek,

amelynek semmi haszna, csak ármány

és értelmezhetetlen töredék. Kár értük.

Ők már megízlelték a bűzös

lábos fenekét, ahol a szakács nem találhat

mentséget a főztjére, mint egy méregkeverő,

ahol az ízek összezavarodva
az undort keltik csak az őket ízlelőkben.

Bonjour:

Én értem eme rejtélyes szavaikat, és hogy a jövőt kutató
szemük sohasem téved. Csak kihámozni kell,
amit a szavaik összevisszasága, torzonborz értelme rejt.

Kikiáltó:

S mi lenne hát ez a nehezen megfejthető titok?

Bonjour:

Hallgassa csak, s értsen belőle tiszta szándékokat.
Amit az agy a homályos összefüggésekből, kötődésekből kirostál.

(Bonjour elővezeti a járnai is képtelen Öreg színészt.)

Öreg színész:

Öregségünk szelleme elszegődött,
valahova, ahol egykor boldogan időztünk.
Ezért mindig csak hazavágyunk,
ha már az orrunknál sem láthatunk tovább,
akkor ezen a szakadékon átívelő keskeny ösvény
még a miénk lehet, és miénk lehet az a tudás,
amit életünk ellenében gondoltunk magunkénak.
Sok könny van itt, és a lélekbe zsúfolt bölcsesség.
Mert nem szolgálunk sem zsarnokot és semmiféle királyt.

Kikiáltó:

Brávó, ez lenne hát az az újdonság, amely egyben

tartja a nemzet egységét? Semmi mást nem tud,
mint fröcsög és átkozódik. Néha a lába elé is nézhetne,
mert a színpadot rendesen ellepi
mindenféle söpredék alantas acsarkodása.
És ha nem törődnek már az emelkedett szóvirágokkal,
mindig eszükbe kell vésni, hogy ez mégis csak színház.

Öreg színész:

Az a széles út, amelyik egyenesen az elménk
közelébe visz, az az út a miénk, mindegy, hogy
mit szeretnénk, a végzet úgyis belénk költözik,
mint a kiismerhetetlen jövő az ágainkra rakja súlyos fészkrét.
De már csak az a tény is, hogy innen
sem elmenni, sem itt büntelenül meghalni nem lehet,
maga a megtisztulás lehetősége. Hiszen kiben
hihet még az ember, ha már nincsen semmi mása?

Bonjour:

Hallgassa csak, uram, ez a teljes megtisztulás
leghitelesebb dokumentuma.
Olyan érték, amelyben semmi kivetnivalót
nem találhat a rohanó kopó sem.
Ez a lélek legátszellemültebb vallomása.

Öreg színész:

Egyedül vagyok, megyek magamban, ahol a fecskék
mutogatják az utolérhetetlen távolságot.

És a messzeség nekiindul, hogy közeledjék,
és aki nézi, nem felejtí el, mint egy tébolyult arc a tükörképét.
Többször is elindulni, hogy bizonyosan megérkezzünk.

3. jelenet

(Megjelennek az előkelőségek, köztük miniszterelnök.)

Azumba Bumaba:

Nézzük hát, mi rángatja a tetteinket.
Mert éjjelente is ez a legfőbb jó, hogy
potyognak belé az aranyak, és az ember nem
felejtí, hogy arca jóságát mi takarja el.
Szabad utat szeretnék végre, hogy nagyszerű
terveimet ne gáncsolja senki kicsinyes
szúklátókörségével. Végre termőre forduljon
minden mélyen a földünkbe táplált vetemény.

Urak I.:

Mi csináltunk belőlük arrogáns széplelkeket.
Miféle nemeslelkűség bontogatja itt a szárnyait,
hogy az eltiportakban most vakon
és érdekeink szerint megbízzunk?

Urak II.:

Úgy mondják, ha a gazda végigtekint
tavasszal a szépen serkenő búzatáblán.
A szeme megakad a foltokban itt-ott a lappangó ocsún.
És kirángatja az értéktelen gázt,

Nem ülteti be egy erre a célra trágyázott,
és óvott gyomot érlelő ágyasba,
nem fontolgatja, mert felmagzik, és
jövőre még több ocsú terem.

Azumba Bumaba:

Azt mondják, annyiféle szépség létezik,
és csodálatos ez a világ, amelyben élünk.
De mindig adódik a szellem vakvágánya,
amelyik szeretné elsöpörni ezt a kivételes szelídséget.
Ami a mi mélyen megágyazott hitünk gyümölcse,
annak ódiumát nem szeretnénk learatni.
Sokféle képmásat láttunk már, és
sokféle idegen virágot tündökölni,
de ha felé nyúltunk, elporladt minden
efféle mákonnyal érlelt gyönyörűséges gyümölcs.

Urak I.:

Mit visznek majd magukkal ezek az emberek,
akik soha nem bíztak meg más emberekben,
a közösség eszményeit üres dióhéjnak nézték.
Mit visznek a halálukba, honnan bennük a hamisság
szertelensége, az egyszemélyes üregekben való
időzés időtlen szenvedélye?

Urak II.:

Mit visznek magukkal? Mi mozgatja éretlen

szenvedélyüket, amelyik csak rombol, soha nem épít.

Bonjour:

Még véletlenül se mondjunk róluk olyasféle

ítéletet, amelyik csak a mi hitünket erősíti.

Ők mást képzelnek itt, mint amit mi bennük látunk.

A bohócoknak is adatik terep, helyénvaló,

ha őket a cirkusz porondján látjuk.

Egész más, ha az utcán, köztereken,

netán az intézményeinkben

kacsáznak csavaros észjárásukat fitogtatva,

de míg az egyik helyen mulattatóak tudnak lenni,

máshol úgy érzi a közönséges halandó,

hogyan arcukról tíz körömmel kaparják a bőrt.

Öreg színész:

Maradjunk meg hát kisköreinkben,

lessük a foltokat az omladozó, nedves vakolatokon.

Úsztassuk kacsáinkat a kórházi ágyainkban.

Mindenből kiolvasható a végzet,

amelyik a pohos dolgokba veri gyökerét,

s látszik a vakverem a kinyilatkoztatások sötét zugaiban.

Essünk el, s ne álljunk fel soha többé,

Arra ítéltettünk, hogy ne legyen igazunk.

Azumba Bumaba:

Nem tudom, Bonjour uram, hogy mit rejt

ez a kényszeres engedelmesség, mintha csak macska lenne, aki folyton a talpára esik.

Urak I.:

Folyton ellenszélben megy, miközben gyáva módon tagadja meg és alamuszi módon az engedelmisséget.

Bonjour:

Hibáiból tanulhatna is, ahogy fokozódó szenvedélye utat talál a kétségeink keskeny, és néha már örökre feledett ösvényeire.

Nem jó, uram, ha az énekkarban nincsen egyetlen fars hang sem.

Mert minden mindenhez viszonyul.

Kijelenthetjük-e mindig és örökké valóan hogy csak a mi véleményünk hibátlan, és minden más, a torkok mélyén elfojtott szó csupa alantas szószátyárkodás?

Becsülni kell és konzerválni az ellentmondások ajtaját ránk nyitók érveléseit, hogy ha majd kétségeink adódnak, akkor elővehessük őket, mintegy igazságukat ellenőrizve, és az ellentmondások útvesztőin újra ráelve, vagy megerősödve, mert a hibáink az erényeink is lehetnek.

Öreg színész:

Az én legnagyobb bajom: A baj.

Száguldanak a bajvitézek, minden lépésük:

Bajlépés. Itt nincsenek meghitt terek,
csak szenvedélyek által lelakott pusztaságok.

Mintha ketté vált világban élnénk, ahol
már csak az arcunkhoz tapadt maskarák mutatkoznak.

Végleg eldőlt, hogy addig pusztulunk,
amíg ki nem pusztítjuk egymást.

A szavak porózusak,
alig is képeznek érthető fogalmakat.

Az értelem emlőjét kitépik, és elénk dobják,
pusztuljon minden, ami nem nekik tejel.

Csupa vér és hidegvérű látomás itt minden.

A szellem finomsága útját állja az efféle
kinyilatkoztatásnak, munkálkodásunk csupa
elegancia és jó modor. Soha másra nem is törekedtem,
mint a maghoz közel jutva
igazi szellemi gazdagságot
ajándékozni az engem értőknek.

Mi is lenne az ember, ha nincsen erős magja,
amely a semmiből is, a múlt erejénél fogva
újra alkotja régen elparázslott önmagát.

Azumba Bumaba:

Vegyétek vissza végre a civil ruhátokat.
Mossátok le arcotokról a felkent festékeket.
Művészetek nem érdekes már arra, hogy
ezen bumfordításokkal szolgáljátok a közösséget.
Távozzatok a szent helyről, amely két ezer éve
mindig egy eszme szolgálatában állt.

Urak I:

Álmodhattok bármilyen szépet, egy legenda
hitele mindennél erősebb.

Urak II:

Álmodtokat majd egy győzedelmes nemzedék
könyvének lapjai közé préselve, mint otromba,
törékeny kuriozitást, a semmit mondás
fellengzős, ásatag szellemét mutogatjuk.

Bonjour:

Most majd megnyílik a tér, ahol a képzelet utat talál.

Miért is lennének megrögzött elmék szolgálói.

(Az öreg színészhez lép, vállára teszi a kezét.)

Hiszen ismersz rég, egykor barátok voltunk.

Ez meg csak színpad, láng pusztíthatja el.

De az egykori félreértések ma már

kitisztultak a megrögzött figyelemben.

Egy ember akarja ezt a világot, de

a világ nem akarja ezt az embert.

A széltolók pávatánca visszaidézi azt az időt,
amikor még nem láttunk az orrunknál tovább.
Miközben elhalkult a sok beszéd,
tovább épült az akarat tornya,
most már széles panoráma nyílik onnan
a történések útvesztőire.

5. jelenet

(Bejön Zsarnay)

Zsarnay:

Tovább folyik tehát a régi háború,
amelynek nem lehet győztese.
Úgy ténfergünk itt, mint akik az estebédre várnak.
Lesz becsinált leves zöldborsó főzelékkel.
Egy piskóta szelet, amelybe rég beszáradt a lekvár.

Öreg színész:

Egy olyan kripta-színház,
ahol csak kripta-színészek vannak.
Egy olyan világ, ahol csak a
föld alól beszélnek érvényesen.
Ahol már nézők sincsenek,
csak ellenőrzött jeggyel érkezett
besúgók. Ahol mondhatok akármit,
csak jegyzetelgetnek.
Ahonnan gyorsan távoznunk kéne,

amíg a szavaink értelemmel bírnak.

Tudván, hogy a szavaink is
csökkentett értékű bizonyosságok.

Zsarnay:

Mindegy hova, csak innen el.

Ki kellene dobálnunk minden díszletet,
és tovább menni lankadatlan a magunk útján.

Hiszen ezek a ficsúrok is mi voltunk egykor.

Ugyanazokat a darabokat játszottuk el.

Most már, hogy a nyomunkba szegődtek,
és üldöznek a meghasadt lelkük makacsságával,
nem maradt más, mint hogy megmásíthatatlanul
végképp önmagunk legyünk.

(A hátsó függöny szétnyílik, és egy úrhajó-forma alakzat látszik.)

Öreg színész:

A szél a kútban, mint egy szellem fürkészi tükörképét.

Mi pontosan látjuk már ezt évek óta,
hogy a semmi fölé emelkedett paprikajancsik
dézsmálják a mások arcáról lekopott pillantásokat,
és rossz anyagból gyúrt magyarjaink
nem koslatnak nemesebb eszmék és értelem után.

Megelégedtek azzal, ami a régi sérelmekből kéznél volt.

Így az arcukat a régi bűnök és a hiányzó
eszmék alantasságával hitelesítették.

Bonjour:

Most hosszú útra indultok majd el.
Szelídség és belátás nemesítse büszkeségetek,
amelyik itt a földön nem talált feloldozást.
Ott az új világban, amit ez az utazás ígér,
Adva lesz, hogy boldoguljatok.

Zsarnay:

Mindegy is már, hogy a zsarnokságból
miféle újszerű pokolba jutunk.
Hiszen ez a tudományuk által összegányolt úrhajó
Csak afféle csinos koporsónak tűnik,
amivel majd az égbe ásott sírba eltemetnek.
De jobb ez így nekünk. Induljunk tehát,
nincs félelem bennem, a földi dolgokon
épp eleget keseregtünk.

Öreg színész:

Mennyiszer játsztam az öreg királyt,
ki mindenkitől megcsalatra kóborolt,
és csak a szél beszélgetett fáradt arcával,
amikor hűtlen lányai kiteszítették.
Most hát ugyanígy indulok megint a pusztaságba,
nincs bennem fájdalom, csak büszkeség.

Azumba Bumaba:

Elég volt ebből, ne kérődzetek tovább.

A dolgot százszor is felemlegetni kár.

Túl sok volt már a vétkeitek, aki nem tud
békében élni a jelennel, annak ez lesz a sorsa.

Urak I.:

A sminkje már önmagában egy hamisítvány.

Urak II.:

Lopott lábbeli. Amelyik nem megy át,
fetreng az úton.

Urak I.:

Elnyűtte-e a másik fogason lógó apja
vadonatúj kabátját?

Urak I.:

Ha-ha! Egyetlen fogsorra nem rakhatni két protézist.

*(Mindannyian ki. Üres a szín, csak az úrhajó látszik, amint sötét árnyak
lépkednek fel, és tűnnek el benne.)*

5. jelenet

(Megjelenik Deborah.)

Deborah:

Mily sokszor elvitettem az úticélt,
amelyik hozzávezetett. Most e kései órában
mondhatom-e még magamról, hogy valóban én vagyok.
Mindig szembeköptek a zsidósággal,
levehetetlen álarc, amelyet meg sem
tagadhattam, ám az ember, amikor belép

az életébe, még névtelen és sorstalan,
csak később aggatnak rá mindenféle koloncokat,
amelyeket viselni kénytelen, akár az arcvonásait.

De ő valóban azt szerette bennem,
akit léleknek érzett és csodált.

Már semmi reményem a halálom után,
hogy a földi érzésekből még felszedjek
egy nyalábot, és szerelmünk emlékeként
a lába elé helyezzem.

(Deborah lassan kísétál.)

6. jelenet

(Bejön Bonjour)

Bonjour:

Ellentétben mindazzal, amit gondolunk,
a botnak két vége van, az igazságnak csak egy.
Okos megfontolás végül majd megtanítja,
gondolkodni az árnyékba szorult ferde lelkeket.
A játéknak vége, hát repüljetek,
fölösleges az elménckedés, a sarudat mosd le,
ha tehénszarba léptél,
és tiszta szobába szeretnél megpihenni.
Az életben nincs tanulság, merő praktika,

mindaz, mi érdeemes volt még az imént,
a következő pillanatban már érdeemtelen.

Induljatok hát a fényességes magasba,
magatok sorsát így teljesítve be.

(Meghúz egy kart, az úrhajó alól gyengécske füst száll fel.)

Tudnivaló volt, hogy tudományunk ennyire futotta.

Most akkor elzárom az oxigénpalackot,
hogy a további utatok is zavartalan legyen.

*(Elzárja az oxigéncsapot, az úrhajóból hamarosan dübörgés, éktelen halál-
üvöltés hangzik.)*

6. jelenet

(Bejön a Három Lotyoló lányka egyike, kezében lotyoló üveggel.)

Bonjour:

Na, még ő is idebátorkodott.

Kiengedi a szellőt a palackból.

Kell a pancs, nem mondom,

kellenek az efféle eszelősök,

akik szívesen ellehelik bárkinek a nótáját.

Három lotyoló lányka:

Egy lotyó, meg egy lotyó, az egy lotyoló lányka,

Szent ünnepen így lotyol, mintha húsvét lenne.

Ülepük gömbölyded, sikó a mocorgás bennük.

Hervasztó és romboló a lotyoló üveg nedve.

Ettől fehérül a hó, bágyad a nagy szomorgás,

Olyan istennyila ez, ami maga a rontás.

S mi, akik vagyunk, vad rucák, merészen előállnak,

Hogy hírnevét emeljék az Isten ostorának.

(Meglottyolja az úrhajót.)

Fakó minden teória, csak Attila szobra tespeg.

Ha így vagyon, már pedig így vagyon,

a kiskezünk se reszket.

Bámulva népünk nagy fiát,

a tudományt is letudjuk,

a rókák is úgy gondolják,

amit fognak az a tyúkjuk.

Azon valánk, hogy férjeink a büszke hun vitézek,

Amikor csak kedvük telik, egyenek lépes mézet.

Kiköszörültek a hőseink

minden történelmi csorbát

Népüket vakon vezetik,

mint vezér-bika a csordát.

Ne nyáladdzál már vad liberál,

huncut, fogd magadra,

ha késődésben élsz, ha nem jut elég abrak.

Mi báj telin és bagatell aggatjuk magunkra,

ami a guccik és a sufnik legföltettebb darabja.

A pénzbőség sosem zavart, ugyan miért zavarna,

Ha olyan hülye a szegény, hogy önkezeivel adja.

(Meghajol és ellibben.)

7. jelenet

Bonjour:

Kis tévedés vagyon ugyan a dologban;

De mit érdemel az az ember,

akinek a záloga a kezemben van?

Aki magát kiterítve mászott fel a ravatalra.

Önmagát mindig nevetségessé téve,

csak pernye maradt utána, semmi fogható

szellem.

(Előhúz egy kötést a zsebéből)

8. jelenet

(Megjelenik Öreg színész és Zsarnay kissé egyszerű kínai úrhajósruhában. Lábukon a jellegzetes zöld gumicsizma Az úrhajóból az utolsó hörgések hallatszanak.)

Öreg színész:

Ki van az éj dobozában, ha mi lekéstük

a kilövésünket? Ki járatta itt velünk a bolondját?

Bonjour:

(Meglépetést színelve.)

Óh, hát én nem is tudom. Ha azok nincsenek ott,

akiknek ott kellene lenniük, akkor vajon
ki bújt be az egérlukba? Óh, óh, és ohó!
Igazán sajnálom, ha valami félreértés történt.

Egyedül ez az én hibám lehet.

*(Kinyitja az úrhajó ajtaját, holtan kipotyognak belőle Azumba Bumaba, Urak I.
Urak II. valamint a Színházigazgató és a két lotyoló lányka.)*

Nocsak, nocsak! A történet váratlan fordulatot vett.

Nem is tudom, mit gondoljak róla, egyáltalán, gondoljak-e valamit?

Van-e itt hely, idő, egyáltalán alkalom a gondolkodásra?

De akinek kedve telik benne, az csak eressze el magát,
adja oda nyíltan a lelkét a szomorkodásnak.

Hiszen a bánat útjai oly kiismerhetetlenek,
akár a vakondok földalatti járatai.

Amíg a kevésből sok lesz, és semmiből nagyon kevés.

Eme emberek, íme, rettenetes véget értek.

De ki tehet róla, én meg nem mondhatom.

(Bevonul a Lotyoló lányka, és halkán elkezdi énekelni a nótát.)

Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják,

Sej, az van arra írva: Éljen a szabadság!

Sej, szellők, fényes szellők, fújjátok, fújjátok:

Holnapra megforgatjuk az egész világot!

Öreg színész:

(Kezével csöndre inti a Lotyoló lánykát.)

Az ilyen darabokból mindig csak a szerző hiányzik.

Az ő hiánya mintha megfosztaná a történéseket a dolgok mélyértelműségétől.
Hiszen a színész a szerző szövegéből sok megfontolással megalkot egy figurát.
Ez azonban minden igazi párbeszédre képtelenül egy mechanikus játékra utal.
A színész fontolgathat, emésztheti ugyan mindazt, ami a szövegekönnyben áll.
Ám csak a maga korlátolt igazságát, tapasztalatát juttatja érvényre,
míg a szereplő csupán a színész és az író bölcsességében bízhat,
egyetlen mozdulata sem térhet ki a rázúduló kínos helyzetek elől.
De a rendező, a színész, az író, már elvéreztette a szerep elevenségét.
Csak egy papírmásé, aki néha szégyenkezve állja a mások pillantását,
és nem tehet semmit, ha az írott mű nem egyezik érzékei valóságával.
Azt is mondhatja: Ez egy egyenrangú kijelentéseket tartalmazó drámai szöveg.

(Lassan a többiek is csatlakoznak a Lotyoló lánykához. Mire a holtak is megébrednek, már jókedvű, fokozhatatlan vidámság uralkodik el a színpadon, egybeölelkezve táncolnak, és közben egyre hangosabban énekelnek.)

Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják,

Sej, az van arra írva: Éljen a szabadság!

Sej, szellők, fényes szellők, fújjátok, fújjátok:

Holnapra megforgatjuk az egész világot!

(Újra és újra kezdik, majd beállnak a tapsrendbe.)

(Függöny, avagy a betóduló Békemenet önkéntesei leereszkednek a zsinórpadlásról.)

